

LAPOK AZ ANYANYELVI KONFERENCIA TÖRTÉNETÉBŐL

1) *Lőrincze Lajos levele Cseke Péternek*

Budapest, 1992. március 24.

Tisztelt Barátunk!

Az 1989. évi anyanyelvi konferencia és a védnökség 1990. évi ülésének határozata alapján 1992 nyarára összehívjuk a VII. Anyanyelvi Konferenciát. A tanácskozás összefoglaló témája: A magyar nemzet tudat az ezredfordulón. Terveink szerint a konferencia plenáris üléseken tanácskozik, egyszersmind szakmai fórumokon vitatja meg a kérdéskör irodalmi, kulturális, nyelvoktatási-pedagógiai, ifjúsági és hungarológiai vonatkozású feladatait. Mellékelten megküldjük a programtervezetet.

A konferenciát 1992. Augusztus 12-től 16-ig Esztergomban a Vitéz János Tanítóképző Főiskolán rendezzük meg. [...]

Őszinte nagyrabecsüléssel:

Dr. Lőrincze Lajos
A Védnökség elnöke

2) *A sajtó és a könyvkiadás kérdéseinek 1996-os vitája*

A szakbizottság ülésén (augusztus 13-án) harmincnyolcan fejtették ki véleményüket, és az elhangzottak alapján tizenhét – elvi fontosságú, illetve gyakorlati jelentőségű – javaslat körvonalazódott.

Mindenekelőtt az tisztázódott, hogy az Anyanyelvi Konferencia az eddigiénél jóval hatékonyabban töltheti be hivatását, amennyiben megnő az egyes szakbizottságok önállósága, kezdeményező készsége, vállalkozó kedve. Ne a szűkös anyagi keretekhez igazítsuk programunkat – fogalmazzuk meg többet is –, hanem az érvényesítendő stratégiához, az elvégzendő feladatokhoz igyekezzünk pénzt szerezni, támogatókat megnyerni. Ilyenformán a szakbizottságok is átalakulhatnak alkalmanként ülésezők testületéből célirányos munkacsapatokká, amelyek tagjai között folyamatos lehetne a kapcsolattartás. Az AK pedig a horizontális (területi alapú) szervezetségen túlmenően kiépíthetné az ettől elválaszthatatlan vertikális (szakmai alapú) működési rendszerét.

Ez az elgondolás már ott helyben támogatásra talált. Tanácskozásunkon ugyanis jelen volt Egyed Albert, a Magyar Művelődési és Közoktatási Minisztérium főosztályvezetője, aki arról biztosította a szakosztály vezetőit, hogy – előzetes programegyeztetés alapján – a minisztérium vállalja évi egy-két rendezvény kiadásainak a fedezését. Ha arra gondolunk, hogy a rendszerváltás után mennyire mélypontra jutott a Kárpát-medencében a szellemi értékek cseréje, mennyire esetlegessé vált még egy kisebb régióon belül is a magyar lap- és könyvkultúra érték közvetítő szerepének az érvényesülése, önmagában az évi egy-két – szakmailag jól előkészített, a megoldáskereső törekvéseket az intézményes szintjéig eljuttató – rendezvény sem kevés.

A reménybeli minisztériumi támogatás persze csak az egyik lehetőség. Mint a hozzászólásokból kiderült, az együttműködés hasonló formáit lehetne és kellene megteremteni a Magyar Írószövetséggel, az újságíró-szervezetekkel, a Határon Túli Magyar Média Társasággal, az egyházakkal, a szellemi érték-

közvetítés hatékonyságának a megteremtésében érdekelt társadalmi és művelődési szervezetekkel. Egyébként az egész napi tanácskozás alapállását, alaphangulatát ez jellemezte: az AK – és ezen belül az irodalmi, illetve a sajtó meg a könyvkiadás kérdéseivel foglalkozó szakbizottság – miként tudná előmozdítani a piacgazdaság által holtpontra juttatott értékközvetítés talpra állítását? A lap- és könyvkultúrán túl ez természetesen vonatkozik az elektronikus sajtó által közvetíthető értékrendszer eddig még kellőképpen ki nem használt lehetőségeire is.

Ezek után pedig hadd vegyük számba az elhangzott (és kiegészített) elvi, illetve gyakorlati vonatkozású javaslatokat:

a) Tibori Szabó Zoltán (a kolozsvári *Szabadság* című regionális napilap főszerkesztője) felvetette: az Anyanyelvi Konferencia foglaljon állást az ellen, hogy Magyarországon nyelvtörvényt hozzanak, és azt netán életbe is léptesék. (Egyed Albert: „Magyarországon nyelvtörvény nem lesz, de a folyamatos nyelvromlás megátolásáért tenni kell valamit, főként az anglicizálástól kell megvédeni a magyar nyelvet...”)

b) Tibori Szabó Zoltán és Méray Tibor hangsúlyosan felvetette: az új vezetőség hasson oda, hogy a magyar állami költségvetésből közvetlenül (nem pedig a Magyarok Világszövetsége révén) támogassák az Anyanyelvi Konferencia működését.

c) Minthogy kétnyelvűségi közegben az anyanyelvápolás egyik legalapvetőbb eszköze a sajtó, Tibori Szabó Zoltán kérte: a kisebbségi magyar napilapok részesülhessenek megkülönböztetett anyagi támogatásban, egyébként a felmorzsolódás és a megszűnés sorsa vár rájuk, ami a temesvári és az aradi magyar napilappal is történt.

d) A magyarországi sajtó munkatársai egyáltalán nincsenek tudatában az AK szerepének, jelentőségének. Gömöri György, Angliában élő magyar költő, műfordító, irodalomtörténész, a Cambridge-i egyetem professzora kifejtette: ahogy a sajtó foglalkozott konferenciánk első napjával, az kimeríti az újságírók felelőtlenségének fogalmát, szakmai hozzá nem értését; éppen ezért arra kérte a Konferencia szervezőit, hogy a sajtónak eljuttatandó zárónyilatkozatban feltétlenül kapjon helyet ennek a nehezmenyezésnek a megfogalmazása.

e) A könyv- és lapkultúra csak akkor töltheti be a maga semmi mással nem helyettesíthető szerepét, ha az el is jut rendeltetési helyére, a közvetlen közlelől érdekeltekhez. Pillanatnyilag az értékek cseréjének legnagyobb akadálya – amiként ezt többen is szóvá tették –: a megfelelő terjesztőhálózat hiánya. Kötő József olyan alapok mozgósítására kérte az AK vezetőségét, amelyek segítségével a régiók közti értékközvetítést megoldó terjesztőhálózatot ki lehetne építeni.

f) Ennek kapcsán Kántor Lajos (az AK társelnöke, a *Korunk* főszerkesztője) és Balla D. Károly (az AK választmányi tagja, a kárpátaljai *Pánsíp* főszerkesztője) felvetette: az AK teremtsen meg annak a lehetőségét, hogy a határon túli szellemi műhelyek legszámottevőbb kiadványai egy központi helyen hozzáférhetők legyenek – akár eladásra, akár cserére szánva. (Pomogáts Béla: a Magyar Írószövetség igyekszik enyhíteni ezen a gondon; egyelőre a Bajza utcai székház alagsorában, majd a Károlyi utcában berendezendő Magyar Irodalom Házában.)

g) Az irodalmi szakbizottság, valamint a sajtó és a könyvkiadás kérdéseivel foglalkozó testület közös javaslata: az AK vezetősége a Nemzeti Kulturális Alap támogatásának megszervezésével gondoskodik arról, hogy a magyarországi könyvtárakat a szükséges példányban lehessen ellátni a határon túli szellemi műhelyekben megjelenő folyóiratokkal és könyvekkel.

h) Kántor Lajos szóvá tette: az AK támogassa a magyar irodalmi és művelődési folyóiratok érdekvédelmi egyesületének a létrehozását és hatékony működtetés-

sét. (Pomogáts Béla: A Magyar Írószövetség vezetősége felállította az elnökség mellett működő könyv- és folyóirat-kollégiumot. A következő lépés: ebbe bevonni a határon túli szépirodalmi könyvműhelyeket, illetve lapszerkesztőségeket.)

i) Magyarországon nyelvtörvényre nincs szükség – hangzott el többek érvelés megfogalmazásában –, ám a nyelvromlás egyre nyilvánvalóbb jelei ellen sürgősen és hatékonyan fel kell lépni. A tanácskozás során megfogalmazódott az az igény, miszerint az AK-ra hárul annak a kidolgozása, hogy miként lehetne biztosítani a magyar szavak használatát például a feliratozásban.

j) Tibori Szabó Zoltán, Szabó Zsolt, Lévay Erzsébet (Burgenland) hozzászólása alapján körvonalazódott: a szakbizottság kezdeményezze egy olyan tanácskozás megszervezését, amely azt vizsgálná meg, hogy az Internet előrelátható térhódítása miként befolyásolja a továbbiakban a sajtó szerkezetét, hatékony működését, anyanyelvűlő és értékközvetítő szerepét.

k) De mert nem csupán a nyelvromlás megakadályozása, a nyelvi normák érvényesítése a gond, felmerült annak az igénye is, hogy az AK foglalkozzék az írott sajtó és különösen a rádió és a televízió kulturális értékközvetítő szerepével. Időszerűnek látszik – hangzott el Kántor Lajos és Zemplényi László megfogalmazásában – egy-egy ilyen, alaposan előkészített szakmai tanácskozás ezzel a témával.

l) Mivel a rendszerváltás után nemcsak a kisebbségi helyzetben tapasztalható a nyelvromlás jelenségei, a sajtószakosztály rendkívül időszerűnek találja, hogy az AK végeztessen alapos felmérést a Kárpát-medencei magyar sajtó, rádió és televízió nyelvhasználatáról, és az 1993-as kassai tanácskozás folytatásaként a közvetlenül érdekeltek bevonásával keresse meg a nyelvi standardok betartásának/betartatásának módjait.

m) Lévay Erzsébet javasolta, hogy az AK kezdeményezze egy olyan munkacsoport megalakítását, amely felvállalná és irányítaná a gyermekújság-hálózat kiépítését a határon túli területeken is.

n) Zsigmond Emese (a kolozsvári magyar gyermeklapok főszerkesztője) és Szabó Zsolt szóvá tette: a szakosztály szervezze meg a hasonló profilú lapok munkatársainak rendszeres tanácskozását; különösen a kisebbségi gyermeklapok, a kisebbségi családi lapok, valamint az egyházi kiadványok helyzetének felmérése rendkívül időszerű – fejtették ki –, tekintettel az anyanyelv megőrzésének, ápolásának és továbbfejlesztésének fontosságára.

ny) Szabó Zsolt felvetette: az AK sajtóosztálya szervezze meg a Kárpát-medencei magyar diáklapok szerkesztőinek évi találkozóját; elgondolása szerint erre már most is kiváló lehetőség nyílik Torockón; Kulcsár Katalin hozzátette: a diákszerkesztőket minél előbb vonjuk be az AK munkájába.

o) A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete igyekszik megteremteti a kisebbségi magyar újságíróképzés feltételeit Nagyváradon, az Ady Endréről elnevezett Sajtókollégiumban. A szakosztály javasolja, hogy a konferencia foglalja határozatba: nemcsak erkölcsileg, szellemileg, hanem anyagilag is támogatjuk, hogy a váradi Sajtókollégium a Kárpát-medencei kisebbségi magyar újságírónevelés intézményévé nőhesse ki magát. Ennek érdekében az AK vezetősége keresse a magyarországi újságíró-szervezetekkel való együttműködés módjait.

ó) Szabó Zsolt a *Művelődés* főszerkesztőjeként felajánlotta: a kolozsvári közművelődési folyóirat szívesen vállalná, hogy a továbbiakban rendszeresen hírt ad az AK munkájáról; örömmel felvállalja a régiók közti szellemi értékközvetítő szerepét.

Budapest–Mezőkövesd, 1996. aug. 13–14-én

Cseke Péter
szakbizottsági elnök

Kolozsvár, 1997. december 1-jén

Tisztelt Elnök Úr! Kedves Barátaim!

Most, amikor az AK idei tevékenységének mérlegelését és a jövő évi elgondolásokat rögzítitek, úgy érzem, hogy választmányi tagként, illetve a sajtó- és könyvkiadási szakbizottság vezetőjeként magam is számadással tartozom: miként tudtunk – avagy nem tudtunk élni – megnövekedett működési lehetőségeinkkel?

Örömmre szolgál, hogy 1997. évi előadásaimmal több erdélyi rendezvényen képviselhettem az AK célkitűzéseit (Ady- és Balázs Ferenc-megemlékezés, az írott és a sugárzott sajtó nyelvi felelősségét felvető nagykárolyi, árkosi, kolozsvári és nagyváradai eszmecserek stb.), ám azt sem hagyhatom szó nélkül, hogy az AK említett szakbizottságának irányítójaként nem minden esetben tudtam Erdélyből eleget tenni a felvállalt elképzelések megvalósításának. És itt rögtön felvetődik a kérdés: a Kárpát-medencei magyarság jövőjét illetően felvállalhatók-e mindazok a rendezvények, amelyek e térség jövőképét innen alakíthatnák?

Az még hagyján, hogy kellő egyeztetés és – részben – érdektelenség hiányában elmaradt az idén a diákújságírók torockói táborozása, amit Szabó Zsolt, a *Művelődés* főszerkesztője javasolt és vállalt magára Egerben. De az már érthetetlen, hogy hosszú hónapokon át folyó egyeztetés után sem sikerült az eltervezett formában a Kárpát-medencei magyar könyvkiadás és könyvterjesztési kérdéseinek szánt marosvásárhelyi konferencia. Minden jel szerint: anyagi gondok játszottak közre ebben.

Úgy vélem, az erdélyi rendezvényekre (és azok AK általi támogatására) változatlanul szükség van. Ezek Kárpát-medencei kisugárzásának felerősítésére ugyancsak.

Azt javallanám tehát, hogy a továbbiakban az eddiginél legyünk jóval pragmatikusabbak: a támogatások folyósításában ne a pénzek leosztása érvényesüljön, hanem az érdemi munka, a teljesítmény honorálása/kompenzálása.

Ebben az értelemben azt hangsúlyoznám: a jövő évi költségvetés kidolgozásakor és jóváhagyásakor legyetek tekintettel arra, hogy Erdélyben és Erdélyből még mindig sok mindent meg lehet oldani.

a) A Romániai Magyar Könyves Céh a marosvásárhelyi nemzetközi könyvkiállításaitól függetlenül is elég erős ahhoz, hogy az erdélyi magyar könyvkiadás minőségi színvonalát emelje. Javasolnék egy olyan könyvszemlét, amelyik arra keresné a választ: kiadóink miként sáfárkodtak/sáfárkodnak a magyar állam pénzével?

b) A tapasztalat azt mutatja, hogy azok az igazán sikeres erdélyi rendezvények, amelyek a szakma legkiválóbbjai vesznek részt – régiótól függetlenül. Éppen ezért azt támogatnám, hogy az AK a továbbiakban se mondjon le ezekről. A *Hivatalos nyelv, a sajtó és közélet* címen elkezdett nagykárolyi, árkosi és kolozsvári szakmai tanácskozásokat feltétlenül folytatni kell.

c) Aminthogy az Ady születésének 120. évfordulóján Nagyváradon és Zilahon elkezdett rendezvénysorozat is, amely *A partiumi újságírás története* címmel került be az emlékezetbe. Ezzel kapcsolatosan rendkívül lényeges az, hogy – amint 1995-ben Krenner Miklós, 1997-ben Ady esetében – publicisztikai gyűjteményt is tudjunk adni az olvasó kezébe.

d) Az egyházi sajtó szerepével és működési feltételeivel nem nagyon foglalkozik az AK. A múlt évi illyefalvi MÚRE-rendezvénynek „köszönhetően” jelentette meg a *Korunk* az idej egyházi számát (*Kereső ember, kereső egyház*),

amit december 4-én és 5-én tanácskozás követ Nagyváradon – és ezt az AK anyagilag is támogatja.

Terveink szerint az új esztendőben az egyházi és vallásos rovatok szerkesztőinek szakmai tanácskozását szervezzük meg.

Megítélésem szerint azok a rendezvények a hatékonyak, amelyek helyi, sajátos kérdéseket vetnek fel, és amelyek megvilágosításához a szakmai legkiválóbbjai járulnak hozzá – bárhonnán is érkezzenek.

